

Visszatérve Jugoszláviából

(Az alábbiakban közöljük Agnes Humbert francia újságíró nő cikkét, aki nemrégén járt hazánkban)

Nálunk, Párisban sokat beszélnek Jugoszláviáról. Amikor hallják, hogy onnan jöttem, számos kérdéssel halmoznak el. Nem szükséges mondanom, hogy némely kérdés képtelenség, mint például az a kérdés, amelyet egy elegáns burzsuj nő tett fel: »Igaz-e, hogy Tito marsall eltörölte a házasságot és vajjon Jugoszláviában a gyermekeket közösen nevelik-e holmi menaszériákban«.

Más, kevésbé hülye és jobban értesült személyek azt szeretnék megtudni, hogy utazásom alatt mi gyakorolt rám legerősebb hatást... Ez nehéz kérdés, mert jugoszláviai tartózkodásom alatt a dolgok annyira megleptek és fellelkesítettek, hogy nem könnyű egyes érzelmeimnek elsőséget adni.

Mindenekelőtt az a különös és valódi egyenlőség lelkesített fel, amely valamennyi polgár között uralkodik.

1939-ben a Szovjetszövetségben tartózkodtam és ott sokszor kellemetlenül érintett egyes emberek úgyszólván szolgálalkú magatartása, akik 20 évi szocializmus után is megőrizték lelkük mélyén a hajdani rabszolgák mentalitását. Emellett a túlzott szívélyesség és a túlbuzgó figyelmesség, amellyel körülvettek, minden pillanatban arra emlékeztetett, hogy »külföldi« vagyok. Jugoszláviában nincs semmi ehhez hasonló. Tartózkodásom első napjától kezdve, Jugoszláviában úgy éreztem magam, mint otthon és az volt a benyomásom, hogy nem különbözöm a többi nőtől. A szó legszebb értelmében valamennyien elvtársak voltunk.

Ezenkívül az utast meglepi az önkéntes munka és csodálkozással és gyönyörködéssel tölti el. Úgy gondolom, hogy a jugoszlávok érzik ennek az önkéntes munkának teljes jelentőségét, egész újdonságát, amelyet mindannyian valamennyiünk javára végeznek. Az emberiség történelmében valójában először fordul elő, hogy egy nép saját kezével, primitív technika segítségével építi szétrombolt országát.

Tudjuk, hogy a középkorban a nép nálunk is, másutt is miképp munkálkodott önkéntesen együtt a katedrálisok építésében, de azok elszigetelt jelenségek voltak. A Szovjetszövetségben valamennyien szép megvalósulásokat szemlélhettünk, amelyek ez vagy az a munkaközösség önkéntes munkájának eredményei. De ki látta azt, ami most Jugoszláviában történik?

Ez a jelenség igen elterjedt, de szélesebb jelentősége is van magánál az újjáépítésnél és a közösség iránt való érzelem fejlesztésénél.

Halljuk hogy a kapitalista országokban a »progresszisták« gyakran tartanak előadásokat a munkásokat az értelmiségiectől elválasztó szakadék eltávolításának ügyességéről. Azok a filozófusok, szocialisták, politikusok, akik nem tudják becsületesen a kezükben tartani a legegyszerűbb szerszámot sem, meg-

kísérlik megoldani azt a problémát, amely Jugoszláviában önmagától megoldódott. Amikor az értelmiségiek az utcát kövezik, házakat, vagy utakat építenek, magyarázás nélkül felfogják a testi munka teljes nehézségét és a jólvégzett munka büszkeségét. Jugoszláviában így jön létre a testvériség, ugyanazon munkaközösség elvtársai között s nem kell elvont elméletekhez folyamodni.

Az öltözködés előítélete, amely bennünk olyan görcsösen tartja magát, itt önmagától esetik. A nyugati államokban el sem képzelhető, hogy egy értelmiségit az »utcn« munkásruhába öltözve lássanak. A francia, bármilyen származású és foglalkozású legyen, csak akkor hajlandó mindenféle munkát végezni, ha katonai egyenruhában van. A francia nő pedig, amikor ápolónői ruhát visel, nem is gondol rá, hogy egy munka túlságosan nehéz és piszkos lehet. De mikor előkelően fel vagyunk öltözve, nem piszkolódunk és úgy viselkedünk, ahogyan gondoljuk, hogy a mi osztálymértőségünkhez illik. Ismerek Franciaországban fiatal művészeket, festőket és szobrászokat, akik, hogy megélhessenek művészi foglalkozásukon kívül, mivel az nem elég jövedelmező, fizikai munkát végeznek. De ezt úgy titkolják, mint a bűnt, mint rossz ténykedést és amikor arra kényszerülnek, hogy beismerjék, szégyenkeznek és mérgesek.

Ez a mélyen a tudatba gyökerezett előítélet egyik a sok feudális örökség közül. Úgy tartják, hogy »az előkelő emberek«-nek nem kell testi munkát végezniök. Ez az előítélet még a régi időkből származik és a bibliai átkokból ered: »Arcod veritékével keresed meg kenyered«. Csak amikor Henri Metisse és Albert Marquais festőink már ünnepekké váltak, akkor tudódott ki, hogy 1898 körül mindkét elvtárs a Champs Élyséen a Grand Palais építésénél dolgozott, hogy megélhessen. Abban az időben ők ezt féltékenyen titkolták. Még fél évszázad társadalmi harcai sem tudták kiirtani régi, megrögzött előítéleteinket.

Ezért nehéz megmagyaráznom környezetemnek Franciaországban, hogy Jugoszláviában senkire sem szégyen, ha munkásruhában, sárral vagy olajjal bemocskolva látják. Jugoszláviában a munkások este átöltöznek, megmosakodnak, megfésülködnek és operába mennek. Igaz a kezek kérgesek maradtak. Ellenkezőleg.

És rajtuk a pórusok feketék, de ez senkinek sem csökkenti a tekinté-

őszintén szólva, nem hiszem, hogy jugoszláv barátaink önmaguk is megértik annak a forradalomnak teljes nagyságát, amelyet megvalósítottak.

Egy másik jelenség, amely engem mélységesen neghatott, az a mód, ahogy valamennyi jugoszláv értelmiségi és munkás szenvedélyes állhatatossággal kért, nézzek meg mindent és értsek meg mindent náluk, hogy tolmácsolhassam. honfitársaimnak béke- és testvériség-üzenetüket és hogy cáfoljam meg azokat a neveléséges meséket, amelyeket a Tájékoztató Iroda, az a szörnnyeteg, tele szájjal hirdet Jugoszlávia és népei ellen. Tudják meg hát barátaim, hogy hűségesen átadtam üzenetüket, de sajnos, csak azok hallják, akik hallgatni akarják!

Ismétlem tehát, amit annak a vacsorának a végén mondtam, amelyet a beográdi írók Jugoszlávia fővárosában való tartózkodásom alkalmából számomra szívélyesen megrendeztek:

»Ha életem hátralévő éveinek folyamán a csüggedés órái hatalmukba kerítenek, elegendő lesz, hogy arra emlékezem, amit Jugoszláviában láttam és hallottam s visszatér az életbe és az emberi sorsba vetett hitem«.

Mit adjak még ehhez hozzá?...

A noviszádi művészi amatőr-fényképkiállításról

A Szerb Matica kiállítási termében a vajdasági Tartományi Fotó és Kinoamatőr Szövetség művészi fényképkiállítást rendezett. A kiállítás anyagát a II. szövetségi kiállítás képeiből válogatták ki.

A szövetségi kiállítás ebben az évben Beográdban a művészi pavilonban nyílt meg január és február folyamán. Az I. szövetségi kiállítást Zágrebban rendezték meg. Ez a feladat minden évben más szövetség fővárosára esik.

Ezt a kiállítást is mint az elsőt, több helyi érdekű, kisebb kiállítás előzte meg az elmúlt év folyamán. Azokról a legkiválóbb anyag került ide. Több mint 3000 felvétel közül válogatták ki azt a 320 képet amit Beográdban bemutatnak. Erről a kiállításról pedig 173 képet válogattak ki és hozták át Noviszádra. Így tehát tartományunk fővárosában a legkiválóbb alkotásokat nézhettük meg, azokat a fényképeket, amelyeket az ország minden részéről, az élet minden megnyilatkozásáról készítették amatőrreink.

Még ma is sokan tagadják, hogy a fényképezés lehet művészet is. Nem hiszik, hogy a fotó-technika is lehet művészi kifejező eszköz a hozzáértőknél éppen úgy, mint a paletta és ecset a festőművész kezében. Még azok számára is élményt jelent a kiállítás, akik a fényképeket emlékeknek, élethű dokumentumoknak tekintik. Az ilyenek is csodálkoznak azon, milyen jól tükrözik ezek a képek mai valóságunkat, életünk megnyilvánulásait, a mai ember arcát és eredményeit a szocializmus építésében. Ezeken a képeken érezhető a legjobban, hogy hazánk fotóamatőrei lépést tartanak a kor szellemével. Ők már nem azok a háborúelőtti, céltalanul kattintgató-tucat-fénykép gyártók, akik híven követik a kapitalista fotó-anyag gyárosok jelmondatát: »Nyomd meg a gombot, a többi mi elintézzük!« Mai amatőrreink nemcsak azt tudják, hogyan kell bánni a fényképezőgéppel, hanem azt is, hogy mit lehet és mit kell elérni vele. Kifejezésre juttatják mindazt, ami szép és felemelő a jelen nagy harcában a boldogabb jövőért, nagy erőfeszítéseinkben terveink megvalósításáért.

Ezeken kívül megállapíthatjuk még azt is, hogy az, amit a képeken kifejezésre juttattak művészi formát öltött. Nem utánzás, játék a fényvel, hanem valóságos átélt élményt tárnak elénk ezek a képek. Újból bebizonyosodott az, hogy a tudományos, technikai, riport vagy más tárgyú fénykép is adhat művészi benyomást. Természetesen ez csak akkor lehetséges, ha a fénykép nem igyekszik festményt utánozni, hanem önállóan a saját kifejező eszközeivel mondja el a nézőnek mindazt, amit alkotója meglátott vagy élmény formájában átélt. Ezen a kiállításon két, szép ellentétes példa bizonyítja ezt a tételt, szemléltetve a régebbi és újjabb fel fogásokat. Elénk tárja azt, hogyan kell és hogyan nem szabad fényké-

pezni. Az egyik, Bosznár Joszip »Termelési megbeszélés« c. képe. Ennek minden mozzanata híven tükrözi vissza a jelent; kompozíciója, részletkidolgozása, felépítése korszerű. Nemcsak a gyárat a termelő eszközt látjuk rajta, hanem az embert, a lüktető életet, a mozgalmas valóságot is, ami célt ad az életnek. Ez a kép irányt mutat — a modern fotó-művészet irányát, amin haladnunk kell.

Ezzel ellentétben Fizi Milán »Téli jelenet« c. képe, a tartalmatlanság és rossz kifejezőmód példája. Ez a kép a festészetet igyekszik utánózni, éppen ezért hamis, kifejezéstelen és a nézőre csak múló benyomást gyakorol. Ezenkívül, a szakértő előtt világos, hogy a ceruza igen nagy munkát végzett. Az egész, inkább grafikai ügyeskedés, mint jó fénykép.

Még egy nagy igazságot bizonyít ez a kiállítás. Mint a technika minden ágában, úgy itt is mindig az ember és a kollektív emberi tevékenység a döntő és nem a gép. Eppen úgy, mint ahogy halott a haditechnika, a motor, a repülőgép, ha nincs mögötte ember, úgy a fényképezőgép is ember nélkül egy közönséges masina. — Sohasem az ember válik gépé, hanem a gép válik emberivé ott, ahol egészséges társadalmi rendszer alakult ki. A fényképek finom technikája minden elképzelést felülmúló tökéletességet mutat. A vonalak hibátlanságát, az alakok tisztaságát leghívebben a fénykép tudja ábrázolni. Ezért állíthatjuk, hogy a fényképezés nemcsak mesterség, hanem alkotó művészet!

A kiállított képek közül kitűntek Bosznár Joszip munkái, Cikota Bogolyub »Munkásarckép«-e, Gizely Vlado »Hullám« c. képe. Külön csoportot alkot Dabac Tosó tíz képe, amelyek közül melegek külön remekmű. Dabac Tosó régi közismert amatőr. Különösen művészi portréfelvételeivel tűnt fel sok külföldi versenyen is. A »Makedon táncos« és »Angeli Radován«-t ábrázoló felvételei újból bebizonyították, hogy kiforrott tehetség. Mint a legtermékenyebb alkotóművésznk, képeiért az első díjat nyerte. »Anyá és gyermeke« c. képével bebizonyította, hogy témánkat nemcsak a gyárakban, műhelyekben keressük, hanem az élet minden megnyilvánulásában. A legapróbb mozzanatok, sokszor hívebben tükrözik a valóságot, mint a tömegesen ismételt, sablonossá vált témák. A gyár eszköz a szocializmus kiépítésében. A nagy végcél szolgálatában áll, hogy megteremtse minden ember jólétét és megalégedettségét. Az anya nyugodt öröme gyermeke biztos jövőjének láttán híven tükrözi vissza azt, amit mindannyian érzünk és kívánunk. Debelykovic Branibor képei a realizmust mutatják be. Drnkov Blagoja szép felvételeivel (»Szvėti Naum«) és a »Faeke« c. képével bizonyította be tudását. Jól sikerült Grbics Dragutin színpadi felvétele. Heribár Borut főleg technikai tudását csillogtatja »Jég a napon« és »Maribor felszabadulásának egy-éves évfordulója« c. képeivel. Jelovac Vladimir tudományos felvételeket mutat be. Jojics M. pedig »Szkobics Nikola« arcképével tűnik ki. A képen valóban érezhetjük azt az egészséges életerőt és akarást, ami ezt a kiváló bányászt a legjobbak sorába emelte. Pavics Milán eredeti témákkal és változatos megoldásokkal tűnik ki (»Új háló«). Pfajffer Marjan ugyancsak változatos témákat és új megoldásokat ad. Szrnolej Szlavko dokumentáris képeivel, Szusics Vládó pedig sportfelvételeivel járult a kiállítás sokoldalúságához. Stajer Bózsó »Fürdés« c. képe sok életerőt sugároz. Technikailag is kitűnően sikerült, Smid E. Karlo »Állami méntelep« c. képe eredeti tárgyával, fény és árnyék elosztásával jó hatást ért el. Meg kell még említenünk Tómic Miodrág és Zrnc Zlatko munkáit, amelyeknek tárgya szintén jó, többé-kevésbé sikerült feldolgozása.

Általában a kiállítás elég sokoldalú és szinte keresztmetszetszerűen mutatja be amatőreink sikeres munkálkodását. Természetesen vannak még tárgykörök amelyekből nagyon kevés képet láttunk, vagy egyet sem.

A kiállítás azonban mégis elérte célját, mert megismertette a közönséget eddigi eredményeinkkel és népszerűvé tette a népi technika ezen ágát. Valószínű a közeljövőben még nagyobb lendülettel indul majd meg az amatőrfényképészek munkája tartományunkban is. Úgy hiszem hamarosan nagy sikereket várhatunk.

Begovics Imre